

ספר

פרי צדיק

לשבת חזון [דברים]

[מאמר ט']

מאת כבוד קדושת אדמו"ר הגאון הקדוש שר התורה
כחד מקמאי דמי לבר אלהין, עטרת תפארת ישראל
לו דומיא תהלה

רבינו **צדוק הכהן** זצוקללה"ה
מלובלין

זכות קדושת תורתו וצדקתו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

ונוסף לו 'מקורות וביאורים'
לבאר ולפענח דבריו

מהדורה נסיונית

אשדוד תשע"ה

רשימת המאמרים שיצאו לע"ע

קדושת שבת - א	שבת חזון [זברים] - ט	פרשת שקלים - א
שבת הגדול - א	חנוכה - א	שושן פורים - א
לג בעומר וסיום הש"ס - א-ב	ראש חודש שבט - א	
שבועות - א-ב	ט"ו בשבט - א	

מנחם אב תשעה

©

כל הזכויות שמורות

אין להעתיק כלל

מותר לצלם, או להעביר את הקובץ, למטרת לימוד (ובתנאי שיצרף את עמודי השער)
אין לצלם, או להעביר את הקובץ, למטרה מסחרית

להערות:

י.י. יאקאב

052-761-7625

yyyakob@gmail.com

¹ 'ראה אור תורה' (להנגיד ממעורבות של השירים ד"ה כחוט) "משה שושבינא דמלכא, אהרן שושבינא דמטרונינא, כי משה הוריד לנו את התורה מלמעלה למטה, ואהרן היה מקריב קרבנות מלמטה למעלה". אהוב ישראל (מסעי, ד"ה אלה מסעי [השני]) "כי משה היה שושבינא דמלכא ואהרן שושבינא דמטרונינא. פירוש כי משה רבינו ע"ה המשיך אלהותו יתברך להכנסת ישראל מעילא לתתא. ואהרן הרים והנהיג את הכנסת ישראל להקדוש ברוך הוא מתתא לעילא, והיה מכניס אהבת ה' יתברך בלבם של ישראל על ידי הנסים והטובות מה' יתברך עליהם". ליקוטי מהרי"ל (ריש פרשת מסעי) "שמשה הוא שושבינא דמלכא, ואהרן שושבינא דמטרונינא. ופירוש לזה, שמשה היה יכול להמשיך בביכול השכינה על הארץ ... לזה רימו משה היה שושבינא דמלכא. ואהרן שושבינא דמטרונינא, שהיה מעלה ומקרב כנסת ישראל למעלה לשכינה, כמו שאיתא 'אהוב שלום ורודף שלום אהב את הבריות ומסרבן לתורה', כדי שיהיה לבם לשמים. נמצא על ידיהם היה היחוד. שמשה היה

שהוא הוריד התורה מן השמים לישראל נקרא 'שושבינא דמלכא', שקירב הקדוש ברוך הוא לישראל. ואהרן שכל כוונתו ועבודתו היה לקרב ישראל לאביהן שבשמים, ולהכניס הדברי תורה בלב ישראל, וכמו שאמרו (אבות א, יג) "הוי מתלמידיו של אהרן וכו' ומקרבן לתורה".

שושבינים - מקרבין ישראל להקב"ה

ומשה רבינו^ז היה שושבינא דמטרוניתא גם כן, 'כוכמו שנאמר (שמות יט, יז) "ויוצא משה את העם לקראת האלהים", רק עיקר שמו ובחינתו הוא 'שושבינא דמלכא', במה שהוריד התורה לישראל.

והנה כאן במדרש הנ"ל שְׁמִשְׁלִי משה ישעיה וירמיה לשלושה שושבינים, כוונתו שכולם היו מקרבין את ישראל לאביהן שבשמים.

ג' אופנים לקרב ישראל להקב"ה

משה בשלוותם - ראו גודל מעלתכם שלא תפלו ח"ו

[ב] ואמר במדרש (איכה וצה א, א הני"ל) "משה ראה אותם בכבודם ובשלותם ואמר (דברים א, יג) איכה אשא לבדי וכו'". היינו שקירב את ישראל לאביהם שבשמים, בזה שאמר להם (דברים א, י) "ה' אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב". שהיה מגדיל אותם שהם גדולים ככוכבים^י. "כענין שנאמר (דניאל יג, ג) "ומצדיקי

❁ ❁ ❁ מקורות וביאורים ❁ ❁ ❁

ממשיך השכינה מעילא לתתא, ואהרן היה מקרב את ישראל לה".

^ז רבינו מרמזו כאן ליסוד נוסף, המוזכר כמה פעמים במאמרי, - שבעוד שמשה רבינו הוריד את התורה ונתנה לבני ישראל, הרי ענינו של אהרן להכניס את התורה ללבבות בני ישראל. [וזה ענין 'תורה שבע"פ', שהוא קובע את התורה בלבבות שני ישראל (ולאמ"ג)]. [נעתיק מעט מלשונות רבינו המבדירין הדברים. (תל"א ט) "דמשה רבינו בחינתו שהוריד התורה מן השמים, ואהרן בחינתו להכניס דברי תורה בלב ישראל כמו שאמרו (אבות א, יג) ומקרבן לתורה". (קמ"ה) "אהרן שהיה ... אוהב את הבריות ומקרבן לתורה והיינו שכוחו להכניס הדברי תורה בלב ישראל, שהוא עיקר תורה שבעל פה". (סוף מאמר ל"ח) "משה רבינו ע"ה הוא שורש האור תורה. ... ושהיה נקבע בלב, הוא על ידי אהרן, שושבינא דמטרוניתא, שמקרבן לתורה". ועוד רבים].

^ח כלומר דבוח"ק הנ"ל, מובא משה רבינו כ'שושבין המלך', ביחס לאהרן הכהן שהוא 'שושבין המלכה'. אמנם במדרשי חז"ל אחרים (שאינו מדובר בהם להלן), מכונה משה כ'שושבין המלכה' (ראה במדרשים שנינו בעשרות דליל. ונכון [במדרש דעה קדמ, יח יג; מנחם מ"ן] 'ששנין כמו של מלך' ועוד. וראה גם ריקאנטי [ויס סוף פ' מן] 'זהו משה רבינו ע"ה ... נעשה שושבינא דמטרוניתא'). ולענינו הכוונה, שמשה רבינו עסק לקרב ישראל לישראל לאביהם שבשמים. (ולא רק לקרב את הקב"ה לישראל). וראה בזה"ק (יח"ו עמ'): "אמר ר' יוסי אמר ר' יהודה, כך אמר קודשא בריך הוא למשה במלה דא הוי לי שליחא מהימנא, לאמשכא ישראל אבתראי".

^ט ראה בדברי אמת להחזרה מלובלין (קמ"ד ד"ה וינא משה) "... דאיתא 'משה שושבינא דמלכא, אהרן שושבינא דמטרוניתא', משה המשיך יתברך לישראל, ואהרן קירב את ישראל לאביהם שבשמים. והנה הגם שבמשה כתיב גם כן 'ויוצא משה את העם לקראת האלקים כו'', וכן אהרן נקרא 'עמוד צלותהו' וודאי המשיך ג"כ רחמים. אך הוא עיקר שלו זה, והוא עיקר שלו זה".

^י שמשמעותו שמשה קירב את ישראל להקב"ה.

יא היינו כמו 'המשיל'.

^{יב} לשון מדרש רבה (דברים א, יד) "למה ברך אותם ככוכבים, מה הכוכבים הללו מעלות על גבי מעלות כך הן ישראל מעלות על גבי מעלות, מה הכוכבים הללו אין להם לא חקר ולא מנין. כך ישראל אין להם לא חקר ולא מנין. מה הכוכבים שליטין מסוף העולם ועד סופו כך ישראל...".

^{יג} האלשיך בביאור פסוק דידן (דברים א, יג) "והנכם היום ככוכבי השמים שהוא צדיקים, כמו שאמרו ז"ל על פסוק ומצדיקי הרבים ככוכבים...", (עיי"ש גאריסון). [וכנראה הכוונה לדרשה זו - (במדרש דעה ג, יג) "... לעתיד לבוא משלן ככוכבים, מה הכוכבים מזהירין בכל הרקיע כך הם מזהירין לעתיד לבא, שנאמר 'והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד'. למה נמשלו ככוכבים ולא בחמה ולא בלבנה ... לעתיד לבא החמה והלבנה בושים ... והכוכבים אינם בושים ... ד"א

הרבים ככוכבים". ועל דרך שאמרו" (מגילה טו.) כשהן עולין עולין עד לכוכבים. ואף שהם אמרו זאת בכוונתם בעניני עולם הזה^ט, אבל באמת מה שנמשלו ישראל לכוכבים, הכוונה שהם גבוהים במעלה ובמדריגה ככוכבים.

ואמר להם משה רבינו ע"ה, כיון שאתם גדולים במעלה כל כך, צריכים אתם לראות שלא תשפילו עצמכם, ולא תפלו חס ושלום ממדרגתכם. וקירבן השושבין זה באופן זה.

ישעיה בפחזותם – לגודל מעלתכם כיצד נפלתם

ישעיה ראה אותם בפחזותם, והיה כוונתו לקרבן לה' יתברך בתוכחתו, באמרו (ישעיה א, ח) "איכה היתה לזונה קריה נאמנה". היינו^ט גם כן, כיון שהייתם גדולים במעלה כל כך, איך נפלתם משמים ארץ^י, להיות גרוע כל כך. לכן הטיבו מעלליכם^י, ולא תגרמו להענש חס ושלום.

ירמיה בניוולם – ע"י הפורענות ישומו לב לשוב

ירמיה ראה אותם בניוולם, היינו אחר שכבר נענשו. ואמר (איכה א, ח) "איכה יושבה בדד", היה כוונתו לקרבן על ידי זה לאביהם שבשמים על דרך שנאמר (ירמיה ג, יז) "וממכותיך ארפאך"^י, שעל ידי הפורעניות ישומו על לב לשוב בתשובה ויתקרבו על ידי זה לאביהם שבשמים.

הפורענות מביא לישועה

וכמו שבאמת^י נולד תיכף משיח אחר החורבן (ירושלמי נרכות פ"ג ה"ד; איכה רצה א, נא)^{כא}. והיינו שקירבן לה' יתברך באופן זה. וכמו שאמרו^{יב} (איכה רצה ד, כה) "טובה מגילת

מקורות וביאורים

מה הכוכבים חולקין כבוד זה לזה ושלום ביניהם ... כך הם הצדיקים אוהבים זה לזה. כשם שהכוכבים אינן מריבין זע"ז כך הם הצדיקים ...".

^{יד} לשון הגמ' "אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים. כשהן יורדין, יורדין עד עפר. וכשהן עולין, עולין עד לכוכבים".

^{טו} שביאור הגמ' לפי פשוטו (לשון המהרש"א טז) "... שיוורדין עד עפר, שהכל מושלין בהן ... כמו העפר שנדרסת לכל. וכשהן עולין עולים עד לכוכבים, כמו שא"א לאדם לעלות למקום הכוכבים כך אי אפשר לכל אומה ולשון לשלוט בהן".

^{טז} ראה במלבי"ם שביאר את הפסוק לפי פשוטו "כאילו איש ... ראה את ירושלים זה מקרוב, והיתה בתכלית הצדק והאמונה, ועתה בא שנית לתוכה וראה כי נהפכו כולם לרוע לה' ולאנשים, והוא מתפלא ושואל איך נהיתה השינוי הזאת פתאום ... שברגע זו שהוא צדיק גמור יתהפך לאיש משחית, וא"כ ישתומם איך נהיה כשינוי הפתאומית הזאת בירושלים".

^{יז} מלשון הכתוב (ישעיה יד, יג) "איך נפלת משמים ... לארץ". ומלשון הכתוב (איכה ג, ב) "השליך משמים ארץ". ודרשו חז"ל (סגיגה ה, ו; ומע"ז צמדע"ס) "מאיגרא רם לבירא עמיקתא". ופירש"י (טז) "כמה גדולה נפילה זו, אין לך גבוה, ובור עמוק, כמשמים לארץ".

^{יח} הלשון על פי תוכן הנביא בפרשת ההפטר (ישעיה א טז-ט) "רחצו הזכו הסירו רע מעלליכם ... אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו. ואם תמאנו ומריתם ...".

^{יט} לשון הפסוק "כי אעלה ארץ לך וממכותיך ארפאך נאם ה'..." ובלשון הק' (טז) "כי ממכותיך ארפאך שהוא כי אשר הוכתה ע"י שעבוד ... לא ילכו מכותיך ריקם, כי ממכותיך עצמן ארפאך, כי הן הן יהיו רפואתך כי בם תטהר מאשמותיך... כי על ידי מכותיך תתן אל לבך לשוב ...".

^כ כלומר שהפסוק 'וממכותיך ארפאך' יש לו גם משמעות, שמתוך המכה עצמה מצמיח את הישועה (כפי שז"ל נלמד משיח נשעם המרנן). וכפי שדרשו חז"ל (שמות רבה נשלם כג, ג) "הקדוש ברוך הוא שבדבר שהוא מכה הוא מרפא, שנאמר 'כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך', ממכות שאני מכה אותך מהם אני מרפא אותך". (ויקרא רבה מזרע יז, ה) "בשר ודם מכה באיזמל ומרפא ברטייה, אבל הקדוש ברוך הוא במה שהוא מכה הוא מרפא, שנאמר כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך".

^{כא} לשון הירושלמי "עובדא הוה בחד יהודאי דהוה קאים רדי (מעשה ציטוי אחד שזיה עומד וסורס), געת תורתיה קומוי (נעמה הפרה

קנינות לישראל מארבעים שנה שנתנבא עליהם ירמיה'.

ולזה קורין בשבת זה פרשת דברים, שיש בו תוכחתו של משה רבינו ע"ה שאמר "איכה אשא", ובהפטרה 'חזון ישעיה' שאמר "איכה היתה", ואחר כך בתשעה באב "איכה ישבה" שאמר ירמיה, שכולם נקראו שושבינין, היינו שכולם קירבו ישראל לאביהם שבשמים.

בשבת ג' האופנים להתקרב להקב"ה

[ג] ובשבת זה, הקודם^ב, יוכלו להתקרב בכל השלושה אופנים.

בשבת מתגלה שורש כלל ישראל

דישבשבת יש התגלות עתיקא^ב, היינו שקשורים^ב בשורשי^ב, והם ככוכבי השמים^ב.

מקורות וביאורים

ממיו) עבר חד ערביי ושמוע קלה (עבר ערבי אחד ושמה קולה) אמר ליה, בר יודאי בר יודאי, שרי תורך, ושרי קנקר, דהא חריב בית מוקדשא. (אמר לו, יהודי יהודי, הבר שורך והמר ממרשקך, שהרי חרב בית המקדש). געת זמן תניינות (נעמה פעם שנית). אמר ליה, בר יודאי בר יודאי קטור תוריק וקטור קנקניך דהא יליד מלכא משיחא. (אמר לו, יהודי יהודי, רחם שורך ורחם ממרשקך, שהרי נולד מלך המשיח) ... אמר רבי בון, מזה לנו ללמוד מן הערבי הזה ולא מקרא מלא הוא (שעיה י, לה) 'הלבנון באדיר יפול' מה כתיב בתריה (שם יא, ב) 'ויצא חוטר מגזע ישי'". ומעין זה הוא לשון המדרש.

בב לשון המדרש "... ורבנן אמרי, טובה היתה מגילת קנינות על ישראל מארבעים שנה שנתנבא עליהם ירמיה. למה, שבה נטלו ישראל איפכו שלימה על עונותיהם ביום שחרב בית המקדש. הדא היא דכתיב (איכה ה, כג) 'תם עונך בת ציון וגו' פקד עונך בת אדום'".

בג היינו שלא צריך להמתין עד תשעה באב (שני קולאס את דגני ירמיה), בכדי להשלים את שלשת אופני השושבינים. אלא שבשבת עצמה כבר יש לנו ג' אופנים אלו.

בד ביאור כוונת רבינו בתמצית, ע"פ כמה הקדמות בקיצור (ראה בהערות הנאות צפירות). 'עתיקא' היינו 'כתר', הספירה הראשונה שהשפיע הקב"ה, והוא שורש לכל הספירות וההשפעות שנובעות ממנו. נשמות ישראל ש'עלו במחשבה' שורשם מספירה עליונה זו (כתר, עתיקא, נאפילו יאס קדמון). בשבת קודש יש הארה והתעוררות מ'עתיקא קדישא' להשפיע. נמצא שבשבת שמתעורר 'עתיקא קדישא', הרי זה התעוררות לשורש נשמות ישראל - שהוא גודל מעלתם של ישראל. וזהו שמבאר רבינו שהוא מעין תוכחתו של משה רבינו, שהוכיח את ישראל לגודל מעלתם.

כה ראה בזה"ק (יחזק פח). "... רבי אבא אמר לאודמנא ברכתא באינון יומין דלעילא דמתברכאן מהאי יומא, והאי יומא מליא רישיה דזעיר אנפין מטלא דנחית מעתיקא קדישא סתימא דכלא ואטיל לחקלא דתפוחין קדישין..." (אמרי עט): "אמר רבי שמעון כתיב (שעיה ס) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו אמאי שקיל דא בדא, אלא כלא בחד דרגא סליקו דא אודווג בדא, וחדוותא דרא בדא לא אשתכח אלא כד אתגלי עתיקא קדישא וכדין חדוותא דכלא, ותנינן כתיב (תהלים כג) מזמור שיר ליום השבת, ליום השבת ממש, שבחא דקא משבח קודשא בריך הוא, כדין חדוותא אשתכח ונשמתא אתוספת, דהא עתיקא אתגלי חווגא יודמן". (פ"ב רעט): "אבל מוסף דשבת ליכא לקרבא (קרין מטאס), בגין דהא אתגלי עתיקא קדישא ונהיר בההוא רצון לכלהו עלמין וכלא אשתכח בנהירו דהא שבת בלא דינא כלל איהו..." וראה שער הכוונות (דרושי חזרת העמידה, דרוש ג) "כי בשבת הבנים יורשין אביהם ממש ונקרא קדש ומקבלים שפע מעתיקא קדישא". ובפרי עץ חיים (שער השנה פ"ו) ודע, כי ביום השבת אין זיווג כלל לזעיר ונוקביה, אלא עתה בחזרת מוסף... והנה בסעודת שחרית, אז כבר עלו שתיהם עד הכתר, דוגמת אבא ואמא עצמו. נמצא כי עתה הם נזונין מעתיקא קדישא בעצמו, לכן עמוד במקומך, ואמור דא היא סעודתא דעתיקא קדישא..."

כו נשמות ישראל, ש'עלו במחשבה' (בראשית רבה א, ד; וז"ק פ"ג טו); היינו ששורשם מ'עולם המחשבה' - (וזה"ק משפטים קס): "ישראל אינון מוחא עלאה דעלמא, ישראל סליקו במחשבה בקדמיתא". וכמובא פעמים רבות בספח"ק. וכגון (אמרי כינה לר"ז מלינאוויטש, שער התפילין) "כידוע בענין ישראל עלו במחשבה, פירש עלה בעצם הרצון הנקרא מחשבה סתימא, והוא עתיקא דעתיקין, או עתיקא סתימא בחינת כתב שבכתר". ובלקוטי תורה (לאבוי הכר בעל התניא, שר השירים ד"ה יונת) באריכות, ונעתיק מעט "... אך הענין הוא, מפני שישאל עלו במחשבה הקדומה... שבחינת מחשבה הקדומה הוא מבחינת סובב כל עלמין דאצילות ... שהוא בחינת אדם קדמון, שהוא כתר כללי דאבי"ע" (עיי"ש בלחיות הטוב לעבודה לקשר העולמות. ועיי"ש בריש המאמר, שגשמת ישראל יש שני חלקים, ואכ"מ). (וראה גם פירוש רמזים שער כח פ"ג י"ב צה"ת נשמת ישראל לחיבתם בכתב...) ובעוד רבים.

וכן מובא בספרי רבינו כמה פעמים (מחשבות פירן ט) "...ד'כתר עליון' הנה הנם הנפשות דבני ישראל, שעלו במחשבה תחילה, ודבוקים בשורשם בכתר עליון הנעלם". (שים מלאכי השם, הספוט ד"ה ואמרו ד"ה) "ומכלל העשר ספירות הכתר, הוא עומק ראשית פירוש דבוקות אדם עומק ראשיתו מהשם יתברך זהו כתר. וכתר דהשם יתברך הוא עומק ראשית דישאל עלו במחשבה".

והוא כנגד תוכחות משה רבינו ע"ה.

שבת תיקון ליעני ונכה רוחי – ניוולם ופחזותם

ובריש תנא דבי אליהוי^א (פרק א) נדרש על שבת הפסוק (ישעיה סו, ז) "ואל זה אביט, אל עני ונכה רוח וחרד על דבריו". 'עני' נגד 'בניוולם', שהם בבחינת עני על ידי הפורעניות^ב, 'ונכה רוח' שבשבת נעשה הישראל נכה רוח, על ידי שחושב כל מה שעבר עליו בכל ימי המעשה, מה שעשה נגד רצונו יתברך שמו.

שבת זמן תשובה

ושבת זמן תשובה^ג. וכמו שנאמר (מלכים ז, ז) "טוב להודות לה'", ואמרו בפרקי

✻ ✻ ✻ מקורות וביאורים ✻ ✻ ✻

ובשורש נשמות ישראל - שמקורם מעולם זה, אין בהם שום פגם. וכמובא בנועם אלימלך (דברים ד' עזר בפסוק ה'ג) "כי יש עולם הנקרא 'כל ישראל', והעולם הוא שלם בלי שום פגם, כי הכללות ישראל הם הצדיקים כמו שנאמר (ישעיה ס, כא) 'ועמך כולם צדיקים', ואם כן אף שהפרטים חוטאים לפעמים, אבל הכללות הם תמיד קיימים בקדושתם ואין שטן ואין פגע רע בהם וחלילה ותמיד צורתם חקוקה למעלה, והוא הנקרא בספרי קודש 'אדם קדמון'". (אדם קדמון הוא הקודם לעשר ספירות דלילות. וא"מ.) ומעין זה הם דברי רבינו (פוסק עקיד, ד) "ויש מעמקים עוד יותר והיא קרצה של י' שהיא הנעלמת לגמרי (היינו ה'סתר' כידוע), רק הרשימו ממנה ניכר לדורשי רשימות כרבי עקיבא שהיה דורש כתרי אותיות שמשגיגים הנעלם שלמעלה מהשגת אדם בעולם הזה ככתר העומד למעלה על גבי הראש, והוא המקום ש'ישראל' עלו במחשבה שם יש תיקון לכל זרע ישראל כל אשר נקרא בשם ישראל דלכולם יש חלק שם".

וזהו כוונת רבינו כאן, שבשבת שמתגלה השפע מ'עתיקא', נתגלה שורש ישראל ומעלתם.

^ב 'עתיקא' היינו ספירת הכתר, הספירה הראשונה שהשפיע הקב"ה, והוא שורש לספירות שתחתיה. ראה זוהר חדש (מדרש הנעלם ט: ד' כתר עליון חכמה ובינה, הם 'עתיקא אבא ואמא'. ועוד פעמים רבות בזה"ק (ראה פסוק רמזים שער כג פט"ו עין עמיקא). ונתבאר ענינו בריש האדרא זוטא. וכפי שבארו האר"י הק' (עין חס שער ארץ אנפין נ"ג פ"ג) "הנה המאציל העליון אשר האציל עולם אצילות הוא הנקרא בשם אין סוף לרוב העלמו, עמוק עמוק מי ימצאנו ואל מציאות האין סוף, הוא הנקרא באדרא זוטא בשם 'עתיקא דכל עתיקין'. והענין הוא כי טרם התלבשותו אין מי ששיגיגו כלל ועיקר, ולכן כדי שיהיה אפשרות בתחתונים לקבל קצת הארה ממנו נתלבש וגגנו בספירת הכתר כנוכח בספר הזוהר ובתיקונים, דאמר 'דאין סוף טמיר וגניו גו כתר'א עלאה' ואחר התלבשותו בו יש כח בתחתונים לקבל קצת הארה ממנו ...". [והטעם לשם זה (עמיקא) "כמורגל בלשון זוהר עתיקא דעתיקין, שפירושו ספירת כתר, נקרא עתיקא דעתיקין מפני שהוא זקן יותר משאר ספירות שנקראו זקנים מפני שהוא עילה וסבה לשאר ספירות" (שפ"ט טל, חלק שפ"ט ע"ג). ופ"י עתיקא דעתיקין הוא כתר עליון. ונקרא זקן זקנים. והכוונה כי הוא קודם לקדומים. כי הכתר הוא זקן בערך חכמה ובינה שהם זקנים. וזהו עתיקא דעתיקין" (פסוק רמזים ע"ה פ"ד)].

כח לשון תנב"א "ימים יוצרו ולא אחד בהם" (מלכים קל"ט, טו) זה יום השבת לישראל. כיצד אדם עושה מלאכה כל ששה ונח בשביעי, נתרצה עם בניו ועם בני ביתו. שוב אדם עושה מלאכה בפני אויביו כל ששה ימים ונח בשביעי, שוכח כל צער שהיה לו. כך הוא מדתו של אדם יום טובה משכח יום רעה, יום רעה משכח יום טובה. אמר להם הקב"ה לישראל לא כתבתי לכם בתורת י' לא ימוש ספר התורה הזה מפ"י (יהושע א, ט) אע"פ שאתם עושים מלאכה כל ששה ימים שבת יעשה כולו תורה. מכאן אמרו ישכים אדם וישנה בשבת וילך לבית הכנסת ולבית המדרש. ויקרא בתורה וישנה בנביאים ואח"כ ילך לביתו ויאכל וישתה לקיים מה שנאמר 'לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך' (קהלם ט, ז). לפי שאין לו מנוחה להקב"ה אלא עם עושי תורה בלבד, לפי שנאמר 'ואת כל אלה ידי עשתה וגו' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דבריו' (ישעיה סו, ז).

כט ראה במלבי"ם בפירוש הפסוק - "ואל זה אביט אל עני ונכה רוח. מי שהוא עני בחיצוניותו, ונכה רוח בפנימיותו שרוחו נשברה ...".

ל במדרש (בראשית רבה כג, יג) "ויצא קין ... פגע בו אדם הראשון, אמר לו מה נעשה בדינך, א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע. מיד עמד אדם הראשון ואמר (מלכים ז) מזמור שיר ליום השבת וגו'". ובפירוש יפה תואר (סג) "נראה דדריש 'השבת', מלשון 'תשובה', ור"ל שאמר מזמור על יום קבלת התשובה. והמורה על היות המזמון על ענין התשובה הוא אומר 'טוב להודות לה'', כלומר להודות ולהתודות על החטא". וראה גם בתולדות יצחק (לרבי יצחק מנעשין, ורא ד"ה במדרש) "... ואיתא במדרש 'תכלית הימים שבתות'. כי שבת הוא זמן תשובה על כל הנעשה בשבת ימי המעשה". (לשון זה 'תכלית הימים שבתות', אינו במדרשים שלפנינו. אלא מובא דוגמתו בספרי הקדמונים כחלק ממאמר ארץ, ותלס מייחסים זאת לחז"ל. ובאור כל אחד הענין לפי דרכו עיי'ש במקורות. ראה כגון בנחמי [ג, ה] 'ופרי השנוע יום השבת'. מאירי [חיבור השנוע ח"א משיב נפש, מאמר ב פ"ט עמ' 440] בשם החכם '... פרי השנוע שבת ...'. [ושם עמ' 442 מביא גירסא נוספת בשם החזו"ן. מהר"י אבוהב [נחל פישון, במדרש מהילים, כט]. 'שאמרו ז"ל במסכת יומא [ז] תכלית הימים לילות, תכלית הלילות שבתות וכו' וכן רבי אברהם אוריין [אבי השליה, בספרי נחית אברהם ריש פ"ג, יש נחלן פ"ה, ג] בשם המדרש 'תכלית הימים לילות, תכלית הלילות שבתות').

ובדברי אמת (להחיה מלונגן וי"ע פ' מטות ד"ה במדרש שני) "והנה שמעתי מהרב שיחי', ששבת הוא שורש התשובה, לשון שבת -

דרבי אליעזר^א (פרק יט), כמה דכתיב (משלי כח, יג) 'ומודה ועוזב ירוחם'. ואפילו עובד עבודה זרה כאנוש מוחלין לוי^ב (שנא קיט:). והוא כנגד תוכחות ירמיה.

בשבת כל אח בחינת תלמיד חכם^ג

וחרד על דברי^ד, היינו שכל אחד הוא בבחינת תלמיד חכם, שזוכה לתורה שבעל פה. וכמו שאמר^ה (צנא מניעא לג:): "'החרדים אל דברו' (ישעיה סו, ה), אלו תלמידי חכמים וכו'". ותורה שבעל פה הוא מטלא דעתיקא^ו. וזהו^ז גם כן כנגד 'כוכבי השמים'.

שבת הנחה מיצר הרע

וכן נדרש בזוה"ק^ח (נלאשית מט:; ימרו פט). הפסוק (ישעיה יד, ג) "ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגוזך ומן העבודה קשה" על יום השבת. כיון^ט דכתיב 'ביום הניח' ולא בהניח.

❁ ❁ ❁ מקורות וביאורים ❁ ❁ ❁

שוב. ובתניא (אגרת המעשה פ"י) "כנודע ליודעים שהשבת היא בחינת תשובה עילאה, ו'שבת' אותיות 'תשוב' (ראה תורת נחן למגלה עמוקות בסוף הספר ד"ה נלע"ד) אנוש, כי בשבת היא עליות העולמות למקורם כו' ובפרט תפלות השבת". [ובלקוטי תורה (להרצ בעל המנחם, לשנת שנה ד"ה שובה) "... ולכן שבת אותיות תשוב, שענין שבת וענין תשובה הכל אחד, דהיינו חזרת הדברים למקורן ושרשן. כי הנה תשובה אינה מעברות שבידו דוקא, אלא תשובה היא להשיב נפשו שירדה מטה מטה, ונתלבשה בדברים גשמיים, אל מקורה ושרשה לדבקה בו יתברך לבטל רצונו מפני רצון עליון"].

לא לשון פרד"א "טוב להודות לה", אמר אדם הראשון, ממני ילמדו כל הדורות שכל מי שהוא משורר ומזמר לשם עליון ומורה פשעיו בבית דין ועוזב, ניצל מדינה של גיהנם, שנאמר טוב להודות לה".

לב לשון הגמ' "אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן, כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה [כדור] אנוש - מוחלין לו, שנאמר (ישעיה נ, ג) 'אשרי אנוש יעשה זאת וגו' מחללו', אל תקרי מחללו אלא מחול לו". [וראה בבית יוסף (י"ט פ"ה רמז) המבאר בכוונת הגמ' דע"י שמירת שבת 'יש לו תוחלת מחילה ע"י תשובה". ועי' בטו"ז (סו, פס) המבאר "דאם בעשותו תשובה שומר שבת כהלכתו מהני תשובה שיהא נמחל לו"]

לג לשון הגמ' "דרש רבי יהודה ברבי אלעאי, מאי דכתיב (ישעיה סו, ה) 'שמעו דבר ה' החרדים אל דברו' - אלו תלמידי חכמים (ששמעו חכמים הרבה ללמוד טעמי משנתם' - רש"י), [אמר] אחיכם' - אלו בעלי מקרא, 'שונאים' - אלו בעלי משנה, 'מנדיכם' - אלו עמי הארץ...". הרי ש'חרדים אל דברו' הכוונה לעוסקים בתורה שבע"פ ללמוד טעמי המשנה. (בשנה מעלי מקרא ומשנה, דאזכר בגלל זה).

לד רבינו מביא יסוד זה עשרות פעמים בספריו (ממקורות שונים), דאור תורה שבעל פה, הוא מטלא דעתיקא^י (היינו 'על' והשפעות היורד ממנו כו"ל). [ואף שתורה שבעל פה היא במלכות (כמוצא בזה"ק כמה פעמים, כגון ב'פסח אליהו' הקדמת תיקוני זוה"ר, מ"מ שורשו ב'טלא דעתיקא']. ראה כגון (נלאשית ט) "תורה שבעל פה, והוא נגד כתר עליון, שהוא טלא דעתיקא. (פסח טו) "ותורה שבעל פה הוא טלא דעתיקא, וכתר עליון שהוא שורש תורה שבעל פה". (עקב, ט) "ותורה שבעל פה הוא מטלא דעתיקא בחינת כתר עליון". ועוד רבים.

לה היינו דהתעוררות ההשפעה מ'עתיקא' (ובכן הכוונה למורה שצ"פ שהיא מטלא דעתיקא^{יא}), מעורר את שורש נשמת ישראל ומעלתם 'שעלו במחשבה' שהם מעתיקא, וכפי שמוכח לעיל.

לו לשון הזוה"ק (נלאשית מט:). "תא חזי כד אתקדש יומא במעלי שבתא סוכת שלום שריא ואתפריסת בעלמא. מאן סוכת שלום דא שבתא. וכל רוחין ועלעולין ושדין וכל סטרא דמסאבא כלהו טמירין ועאלין בעינא דריחייא דנוקבא דתהומא רבא, דהא כיון דאתער קדושתא על עלמא רוח מסאבא לא אתער בהדיה, ודא עריק מקמיה דדא, וכדין עלמא בנטירו עלאה ... על דא תנינן שבת דוגמא דעלמא דאתי איהו ... וההוא תוספת דנשמתא מרזא דזכור קא אתיא על האי סכת שלום ... ובההוא תוספת חדאן ויתנשי מנייהו כל מלין דחול וכל צערין וכל עקין כמה דאת אמר 'ביום הניח יי' לך מעצבך ומרגוזך ומן העבודה הקשה וגו'" (צא וראה, כאשר מקדש היום בנניסת השבת, סוכת שלום שורה ומתפשטת בעולם. מהו 'סוכת שלום', וזה שבת. וכל הרוחות ופדים וכל זד הטומאה, כולם מתחנאים ונכנסים בעין החמים של נקב מהוס רבא, דכיון שנתעורר קדושה בעולם, אין רוח הטומאה מתעורר עמה, וזה [הטומאה] צורת מלפני זה [הקדושה], וזה העולם בשמירה עליונה. ועל זה למדנו, שבת דוגמת העולם הבא, והוא תוספת הנשמה בלא מסור 'זכור' על 'סכת שלום', ונתוספת זו ישמחו, וישמחו בני האדם כל דברי החול, וכל הצער והדוחק, כמו שכתוב 'ציוס הניח וגו''). (ימרו) "תאנא בהאי יומא כל נשמתיהון דצדיקייא מתעדנין בתפנוקי עתיקא קדישא סתימא דכל סתימין. ורוחא חדא מענוגא דההוא עתיקא קדישא, מתפשטא בכלהו עלמין, וסלקא ונחתא ומתפשטא לכלהו בני קדישין, לכלהו נטורי אורייתא, ונייחין בנייחא שלום, מתנשי מכלהו כל רוגזין כל דינין וכל פולחנין קשין. דהא הוא דכתיב 'ביום הניח יי' לך מעצבך ומרגוזך ומן העבודה הקשה'". (למדנו, ציוס זה, כל שמות הנדיקים מתעדינים בתפנוקי 'עתיקא קדישא' ... ורוח אחד, מענוגי 'עתיקא קדישא' מתפשט בכל העולמות, ויורד ומתפשט לכל בניס הקדושים, לכל שומרי תורה, הנאים במנוחה שלמה, שוכחים כל הרגז, כל הדיינס, וכל העבודה קשה. וזה שכתוב 'ציוס הניח וגו').

לי רבינו מפרש שמנין דרש בזוה"ק פסוק זה על יום השבת דייקא, (דנפשטות, ע"פ המפרשים קאי על היפאה מהגלות). ולכן מפרש

ופירוש 'מעצבך' מה שעצב על העברית, 'ומרגזך' מרגזו היצר הרעלי על העתיד. שבשבת זוכה כל אחד מישראל להנצל מקטרוג היצר הרע, כמו שאמרו במכילתא^א (נשלם ויסע, ה), "ושומר ידו מעשות כל רע" (ישעיה נ, ז), שהוא משומר מן העבירה. ובפרי עץ חיים^ב (סער השנת פ"א) איתא שניצול מקטרוג היצר הרע. וזה כנגד תוכחות ישעיה^ב, שראה אותם בפחזותם.

בשבת יש הנחה גם בתוך הקושי

ומן העבודה קשה^ג, שבשבת יש לישראל נייחא בלב, אף שהוא עוד בתוך העבודה קשה, במה שמכיר אז שהכל מה' יתברך^ג, והוא צופה רק לטובה^ג. וכמו

❁ ❁ ❁ מקורות וביאורים ❁ ❁ ❁

שהדיוק מלשון 'ביום הניח', שמדובר על יום מסוים דייקא. [וראה בפירוש התפילות לר"י בר יקר (נצי"ב) ר"ה והחלילנו, עמ' ז] שפירש שמקור הלשון 'ביום מנוחתנו', הוא מפסוק דידן 'ביום הניח' עיי"ש].

לח לשון 'עצב' בא בדרך כלל (נכמזים ונחול, [וראה במפרשי המקרא על הפסוק 'והעצב אל לבו' בראשית, ו, ו. שפרשהו ענין אכזות על העבר עיי"ש]), כיגון על העבר. [ראה 'הכרמל' (עק 35) 'והעצב בא לרוב על דבר הנאבד ממנו וחסר לו, ומציין דבר רע שקרה לו'. צמח צדיק (מודיע, פ"ט) 'יגון על העבר נקרא 'עצבון', ועל העתיד 'דאגה'"].

לט ע"פ הגמ' (נדרים ה) "אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר (תהלים ד, ה) 'רגזו ואל תחטאו'", (כן הביא רבינו, וילא ו, ועוד).

מ לשון 'קטרוג' כאן, אין כוונתו להשטין כקטגור לפי הקב"ה (כמו שטן מקטרג בשעת הסנה' - ירושלמי שנת פ"ב ה"ו - ודוד), אלא להסית בלב האדם לחטוא (כמו 'זהה יצרו מקטרגו ואומר לו...' - ירושלמי נדרים פ"ב ה"א - ודוד). (אשר שניהם מתפקדי ה'הי'ר [נדרים] כ"ב טו. יורד ומתעלה ועולה ומרגז, טול רשום וטול נשמה. ... הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות]).

מא לשון המכילתא "שמה תאמרו כל מי שמשמר השבת מה שכר נוטל עליו, תלמוד לומר 'אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה, שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע' (ישעיה נ, ז), הא למדנו שכל מי שמשמר את השבת מרוחק מן העבירה".

מב לשון פרע"ח "... בשבת נתוסף לאדם תוספת המגיע אל הנר"נ ... שאין לך אדם שאין לו תוספת נר"נ, כפי חלק המגיע לו, וצריך האדם לכיין כדי שישאר לו איזה תוספת ממנו לימי החול, ובה יכונן דרכיו אם יכיין היטיב, ומובטח לו שלא יחטא, ולא יבואו החטאים על ידו, ולא יקטרג בו היצה"ר, והכל כפי הכוונה". (ומקורו בשער הכוונות לרד"י סדר שבת, דרוש ב).

מג כלומר דרבינו ביאר את ג' אופני התוכחות. יש שמוכיחין לאדם שבמעלה גבוהה שלא יפול (מוכתת משה). יש שמוכיחין לאדם לאחר שנכשל ונפל ונתקלקל, שיתרומם מתוך שברו (מוכתת ירמיה). יש שמוכיחין למי שהולך בדרך לא טובה, שיחזור בו לדרך הטובה, טרם שיבואו ימי הרעה (מוכתת ישעיה). והפסוק להניח מ'עצבך' ו'מרגזך', מוכח שקאי על מצב זה, שכבר נכשל (נענך), ונלחם נגד יצרו המקטרג ומקשקש בו (ימך), שיש לו חיזוק בשבת.

מד רבינו בא לבאר, דלכאורה יש לתמוה על המנוחה מ'העבודה הקשה' (שהטויה ללחץ והדחק מקשי העולם הזה, ועל הגלות). דבשלמא לפי פשוטו של פסוק, המדבר מעת הגאולה, נייחא. אבל לפירוש הזה"ק שקאי על שבת, הרי אכן בשבת יש מנוחה מהעצב של העבר, ואף מסייע להתגברות על קטרוגי היצר - רגזך. אבל לגבי ה'עבודה הקשה' הנ"ל, לכאורה אין בשבת מנוחה. [ואף שבשבת אין דעתו של אדם על כל הקשיים, ו'כאילו כל מלאכתך עשויה' (מכילתא יתרי, ז). וכלשון הטור (א"ח שו, ע"פ המכילתא) 'ומ"מ משום עונג שבת מצוה שלא יחשוב בהם (נענך) כלל, וזהו שכתב 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך' (שמות כ, ט) ואין אדם יכול לעשות כל מלאכתו בשבוע אחד, אלא יראה אדם בכל שבת כאילו מלאכתו עשויה, ואין לך עונג גדול מזה". מ"מ זה מועיל רק לשבת עצמה, אבל מיד במוצאי שבת חוזרים כל קשיי עוה"ז. ואינו כדוגמת ההנחה מ'עצבך' ו'מרגזך', שההשפעה בשבת מועילה לימות השבוע (וכמו'ל בהערות). וכן, שזה מלכות האדם להתענג בשבת, ולא מלך השפעת השבת להניח לו]. וע"כ מבאר רבינו, דהנחה בשבת מן ה'עבודה הקשה', הוא שהשפעת השבת הוא להכיר שהכל מהשי"ת והכל לטובה. והכרה זו אכן מועילה להניח לו מן הקשיים, [ואף מועילה לכל הימים].

מה שענין ה'שבת' הוא כעדות והכרה שהקב"ה בורא העולם ומנהיגו כרצונו. וכפי שכתב הרמב"ן (ואמתן ה, טו. והנילו הטור א"ח רע"ב, י) "... ואנו אומרים בקדוש היום 'כי יום זה תחלה למקראי קדש זכר ליציאת מצרים' כאשר נאמר בו 'זכר למעשה בראשית' ... והנה בשבת בכללה שני טעמים, להאמין בחידוש העולם כי יש אלוה בורא ... יהיה בו זכר למעשה בראשית שנשבות ביום ששבת השם וינפש. והראוי יותר לומר, כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קרמון מחדש חפץ ויכול ... על כן אמר בכאן אם יעלה בלבך ספק על השבת המורה על החדוש והחפץ והיכולת, תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים שהיא לך לראיה ולזכר. הנה השבת זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים זכר לשבת, כי יזכור בו ויאמרו השם הוא מחדש בכל אותות ומופתים ועושה בכל כרצונו, כי הוא אשר ברא הכל במעשה בראשית".

מז כפי שהוא ב'מזמור שיר ליום השבת' (תהלים 95), שכל ענינו - לפי פירושי המפרשים, להורות שאף שנראה לעינים הצלחת הרשעים וקשיי הצדיקים, יש לדעת שכל הצלחת הרשעים הוא לרעתם, ובסופם יושמדו, וקשיי הצדיקים הוא

שנאמר (יחזקאל ל, יז) 'וממכותיך ארפאך', שהמכה בעצמה הוא לרפואה^מ.

ומשום הכי קורין התוכחות של השלושה שושבינין ביחד^מ, בשבת של משה וישעיה, ואחר כך של ירמיה, כדי שנתקרב על ידי כולם לאבינו שבשמים, ונזכה על ידי זה ללידת המשיח בנ"ל. ויהיה הנאולה במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון.

טו מקורות וביאורים

לטובתם ולהצלחתם שיבוא בסוף. (עיי' צמח שם כל אחד לפי דרכו, והקשר ליום השנה).

מז ראה לעיל (אות ג, ובהערה), שהבאנו מדברי חז"ל שדרשו כן בפסוק זה, שהטובה באה מהמכה עצמה. [ונראה שכוונת רבינו להסיק, שענין המנוחה מ'העבודה הקשה' שבשבת הוא מעין תוכחת ירמיה (מז"ל אות ג). מח בנז"ל (סוף אות ג).